

ELŻBIETA INDYCKA

Projekt naukowy pt. „Giecz, stan. 4. Opracowanie i publikacja materiałów archeologicznych z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska”

Giecz, site 4. Compilation and publication of archaeological materials from the early medieval burial ground – a research project

Jednym z priorytetów długofalowych działań Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy jest ochrona dziedzictwa kulturowego, znajdującego się pod jego opieką, w tym też licznych zabytków archeologicznych pochodzących z badań wykopaliskowych prowadzonych od wielu lat na najważniejszych stanowiskach archeologicznych z okresu wczesnego średniowiecza, m.in. na Ostrowie Lednickim, w Dziekanowicach, Gieczu i Grzybowie. W zakresie tych działań realizowane jest naukowe ich opracowywanie z wykorzystaniem nowoczesnych, specjalistycznych metod badawczych oraz upowszechnianie wyników przeprowadzonych badań w środowisku naukowym oraz w formie popularnonaukowej.

Wyniki analiz publikowane są w naukowej serii wydawniczej Muzeum Biblioteka Studiów Lednickich Seria B1 Fontes (monografie źródeł pisanych i katalogi zbiorów z kolekcji archeologicznych od średniowiecza do czasów nowożytnych), w obecnym kształcie wydawanej od 2010 roku. Opracowania i publikacje materiałów archeologicznych możliwe były dzięki projektom badawczym pracowników naukowych MPP, które sfinansowane zostały przez MKiDN (ryc. 1).

W ramach tych działań wykonano i opublikowano m.in. analizy gieckich zbiorów numizmatycznych pochodzących z kościoła w Gieczu – „Monety z kościoła św. Mikołaja w Gieczu”, Borys Paszkiewicz, i ze stanowiska 4 – „Monety ze stanowiska 4 w Gieczu”, pod redakcją Teresy Krysztofiak i Andrzeja M. Wyrwy.

W 2020 roku dofinansowanie ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury, w programie Ochrona Zabytków Archeologicznych otrzymał projekt pt. „Giecz, stan. 4. Opracowanie

RYC. 1. Logotypy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowego Instytutu Dziedzictwa

FIG. 1. Logotypes of the Ministry of Culture and National Heritage and the National Heritage Board of Poland

i publikacja materiałów archeologicznych z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska” (ryc. 2). Operatorem programu jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Zadanie realizowane będzie w trybie dwuletnim.

Ze względu na to, że materiały źródłowe o bardzo dużej wartości poznawczej, pochodzące ze stanowiska archeologicznego o znacznej randze historycznej, pozostawały nieopracowane i niedostępne środowisku naukowemu należało podjąć działania zmieniające tę sytuację.

Wobec tego został przygotowany projekt, którego głównym zamierzeniem jest zebranie i uporządkowanie archeologicznych materiałów źródłowych pochodzących z badań cmentarzyska, ich szczegółowy opis oraz analiza, a także ustalenie chronologii analizowanych zjawisk kulturowych.

RYC. 2. Giecz, gm. Dominowo, stanowisko 4. Lokalizacja wczesnośredniowiecznego cmentarzyska. Fot. W. Stępień

FIG. 2. Giecz, Dominowo commune, site 4. Location of the early medieval burial ground. Photo by W. Stępień

W pierwszym etapie skupią się one na standardowych metodach opisu i klasyfikacji materiałów archeologicznych, a następnie na analizie zespołów archeologicznych (wyposażenie grobowe, analiza kontekstualna i przestrzenna obiektów).

Kolejnym zadaniem jest wykonanie oznaczeń radiowęglowych próbek z materiału szkieletowego, które zostały wybrane na podstawie szczegółowej analizy stratygraficznej i planigraficznej cmentarzyska. Posłużą one do ustalenia chronologii użytkowania cmentarzyska za pomocą statystycznej analizy bayesowskiej.

Analizie poddane zostaną praktyki grzebania zmarłych, manifestujące się w rodzaju i budowie jamy grobowej oraz jej orientacji, ułożeniu zmarłego oraz złożonych w grobie przedmiotach. Przyjęto założenie, że zwyczaje związane z chowaniem zmarłych panujące w długim okresie użytkowania cmentarzyska zmieniały się i że możliwe jest ich wyróżnienie i prześledzenie tych zmian w czasie.

Analiza grobów zawierać będzie opis obiektów z uwzględnieniem możliwych do zarejestrowania cech. Obejmować ona będzie wszystkie elementy grobu (jamy grobowe – orientację i ułożenie szkieletu, artefakty i ich umiejscowienie), w celu wyodrębnienia typów obiektów, układów formalnych oraz ich zmian diachronicznych, a także układów strukturalnych i czasowo-przestrzennych. Ten etap analiz pozwoli na ustalenie chronologii względnej i planigrafii cmentarzyska (relacje pionowe – hierarchiczne i poziome między grobami).

Analizie poddana będzie także organizacja przestrzenna cmentarza w poszczególnych okresach jego funkcjonowania, wydzielonych na podstawie analizy bayesowskiej. Przeprowadzona zostanie analiza kontekstualna i przestrzenna obiektów na cmentarzysku z uwzględnieniem podziału cmentarzyska na segmenty i wydzielone subpopulacje. Na podstawie dotychczas uzyskanych danych przyjęto założenie, że miejsce to zagospodarowano w sposób planowy: odgrodzono go płotem od strefy życia codziennego, a wydzielona przestrzeń podzielona była na oddzielone od siebie segmenty.

Badania przedmiotów pochodzących z grobów obejmą ich opis oraz charakterystykę grup kategorii przedmiotów, a następnie analizę zespołów grobowych. Analiza wyposażenia zmarłych pozwoli na rozpoznanie prawidłowości (chronologicznych, grupowych, subpopulacyjnych) w zakresie wyboru przedmiotów składanych do grobu oraz zmian (ilość, jakość, znaczenie symboliczne), jakim podlegały one w okresie funkcjonowania cmentarzyska.

Analiza rytuałów pogrzebowych i zróżnicowania społecznego przeprowadzona będzie na podstawie wyników analiz grobów i ich rozmieszczenia w obrębie cmentarza, z uwzględnieniem wydzielonych subpopulacji oraz dynamiki użytkowania cmentarza. Przeprowadzona zostanie też interpretacja społeczna w odniesieniu do zagadnień związanych z organizacją i strukturą społeczną, dotyczącą zróżnicowania społecznego w rozumieniu tożsamości poszczególnych osobników, grup, kategorii i warstw społecznych.

W celu ustalenia chronologii grzebania zmarłych na cmentarzysku w Gieczu wykonane będą oznaczenia radiowęglowe 100 próbek pobranych z kości ludz-

kich. Próby do badań radiowęglowych wytypowano na podstawie analizy chronologii względnej grobów, opierając się na obserwacjach stratygraficznych oraz datowaniu archeologicznym przedmiotów znalezionych w grobach. Przedstawiona liczba prób jest konieczna i wystarczająca do przeprowadzenia zaplanowanych analiz chronologicznych, w szczególności analiz statystycznych opartych na statystyce bayesowskiej, która pozwala na otrzymanie istotnych statystycznie wyników. Dzięki tym badaniom możliwe będzie wydzielenie subpopulacji (grup chronologicznych), a także etapów zajmowania kolejnych części przestrzeni cmentarza.

W celu zapewnienia jak najwyższej precyzji określenia wieku bezwzględnego ważne jest też wykonanie badań izotopów stabilnych węgla i azotu (d13C, d15N) w próbkach datowanych metodą 14C. Badania te pozwalają na kontrolę ewentualnego „postarzenia” dat 14C, spowodowanego efektem rezerwurowym związanym z rodzajem diety badanej populacji, w szczególności udziału w diecie pokarmu pochodzącego ze zbiorników wodnych. Dodatkowo uzyskane informacje pozwolą na bardziej precyzyjne określenie składu pożywienia i trybu życia badanej populacji.

Projekt jest w trakcie realizacji. Na bieżący rok zaplanowano przede wszystkim uporządkowanie i opis materiałów archeologicznych. W Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym, pod kierownictwem profesora Tomasza Goslara, wykonano już badania specjalistyczne. Ich analizę i interpretację zaplanowano na rok przyszły. Udział w nich weźmie także profesor Arkadiusz Marciniak, pracownik naukowy Wydziału Archeologii UAM w Poznaniu, który brał udział w międzynarodowych, interdyscyplinarnych studiach bazujących na statystyce bayesowskiej.

Realizacja wymienionych powyżej elementów projektu pozwoli na syntetyczne i wieloaspektowe ujęcie przemian społecznych i kulturowych, jakie nastąpiły w Gieczu w okresie od połowy X do przełomu XII i XIII wieku.

Wyniki projektu przedstawione będą w formie monografii naukowej (w recenzowanej serii wydawniczej Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy: BSL. Fontes) w polskiej wersji językowej wraz z tłumaczeniami streszczeń rozdziałów na język angielski. Staną się także doskonałą bazą porównawczą do badań nad cmentarzyskami wczesnośredniowiecznymi. Efekty badań zamieszczone też zostaną w renomowanych czasopismach zagranicznych. Ich rozpowszechnianie odbywać się będzie także na stronie internetowej Muzeum oraz w formie prelekcji i artykułów popularnonaukowych.

mgr Elżbieta Indycka
Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy
Rezerwat Archeologiczny Gród Wczesnopiastowski w Gieczu
Grodziszczko 2
63-012 Dominowo
e-mail: giecz.ei@lednica.pl

<https://orcid.org/0000-0002-3031-8605>